

UOT: 327

**DÜNYA İCTİMAİYYƏTİ VƏ BEYNƏLXALQ TƏŞKİLATLARIN
II QARABAĞ MÜHARİBƏSİNƏ MÜNASİBƏTİ**

dosent Hüseynov Məhəmməd Allahverdi oğlu
ADPU-nun Ağcabədi filiali

Xülasə: *Məqalədə 44-günlük Vətən müharibəsinin başlanması, dünya ictimaiyyəti və beynəlxalq təşkilatların Azərbaycanın bu haqlı savaşına münasibəti geniş faktlarla şərh edilir. Göstərilir ki, bir çox beynəlxalq təşkilatlar –BMT, NATO, Avropa şurası yalnız bəyanatlar verməklə kifayətlənmiş, Türk Dövlətləri Təşkilatı, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı Azərbaycanı müdafiə etmiş, Türkiyə dövləti isə müharibənin ilk anından Zəfərə qədər Azərbaycanın yanında olmuşdur.*

Açar sözlər: ictimaiyyət, beynəlxalq təşkilatlar, əməkdaşlıq, Minsk qrupu, şura

Key words: society, international organizations, cooperation, Minsk group, council

Ключевые слова: общество, международные организации, сотрудничество, Минская группа, совет

Qarabağ Zəfəri öz iradəsini nümayiş etdirən Azərbaycan xalqının Ermənistan tərəfindən qəsb edilmiş torpaqların otuz illik işğaldan azad edilməsi dastanıdır.

Prezident İlham Əliyevin ağıllı strategiyası və Azərbaycan ordusunun uğurlu əməliyyatları ilə Azərbaycan qələbə qazandı. Münaqişənin diplomatik yolla həllini otuz il gözləyən Azərbaycan beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq torpaqlarının geri qaytarılması üçün müharibə aparmalı oldu və Qarabağ müharibəsini qələbə ilə başa vurdu.

Ermənistanın hücumuna cavab olaraq öz vətəndaşlarını qorumaq və otuz illik işğala son qoymaq üçün Azərbaycan 27 sentyabr 2020-ci ildə başladığı hərbi əməliyyatla 298 yaşayış məntəqəsini azad etdi. Müharibənin sonuna yaxın “Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı və Qarabağın ürəyi” kimi tanınan Şuşa şəhərini işğaldan azad etdi. Şuşanın bölgə mərkəzindən cəmi 5 km məsafədə olması və Qarabağın dağlıq hissəsi ilə Ermənistanı birləşdirən əsas yolun üzərində yerləşməsi mühüm strateji əhəmiyyətə malikdir. Kənardan kifayət qədər dəstək ala bilməyən Ermənistanın baş naziri N. Paşinyan məğlubiyyəti qəbul etdi və 44 günlük müharibə Azərbaycanın qələbəsi ilə başa çatdı.

44 günlük müharibədə diplomatik müstəvidə fəal rol oynayan Türkiyə və Rusiya kimi ölkələrdən fərqli olaraq, Fransa istisna olmaqla, Avropa ölkələri müxtəlif amillər səbəbiylə, əsasən, passiv bir siyasət nümayiş etdirdi.

Müharibə 10 noyabrda Ermənistanın məğlubiyyəti ilə başa çatdı. Şübhəsiz ki, Qafqazda bu yeni vəziyyətin yaranmasında Türkiyə böyük rol oynadı. Bu müharibə yalnız Azərbaycanın otuz il əvvəl işğal olunmuş ərazilərin geri alınması ilə deyil, bütün bölgədə, regional və global miqyasda hiss olunacaq geosiyasi və iqtisadi nəticələri ilə də əlamətdardır.

Azərbaycan Ordusunun müharibədə qalib gəlməsi nəticəsində şübhəsiz ki, Qafqazda yeni status-kvo yaranmışdır. Qarabağdakı qələbə Azərbaycanda həmrəyliyi gücləndirmiş və Bakı rəhbərliyinin xarici siyasətdə özünə inamını artırmışdır. İmzalanmış üçtərəfli bəyanatla başa çatan müharibədən sonra məğlubiyyətin əsas səbəbkarı kimi Paşinyan Ermənistanda ciddi tənqidlərə məruz qaldı. Ermənistanın paytaxtı Erevanda nümayişçilərlə qəzəbli etirazçılar “Nikol xaindir!” , “Nikol get!” şüarları səsləndirdi. Üstəlik Paşinyanın vəzifəyə hansı yolla gəlməsi, Qarabağ böhranı və pandemiya vəziyyəti daha da ağırlaşdırdı.

XIX əsrdən bu yana Cənubi Qafqazda bir çox həll edilməmiş problemlərin qalmasında erməni diasporunun dünyada apardığı təbliğatın rolu böyükdür. Dünyanın hər yerinə səpələnmiş erməni diasporu 44 günlük müharibə dövründə çox sərt və radikal addımlar atdı.

Qarabağ müharibəsi haqqında iki mahnı hazırlayaraq Ermənistana dəstək verən dünyaca məşhur erməni-amerikalı musiqi qrupu “Sistemi Down a Down”-un açıqlamasında: “Mahnılarımızda Qarabağ və Ermənistan haqqında danışdıq. Dəstəyinizi gözləyirik. Yardım Qarabağ və Ermənistanda ehtiyacı olanlara və əsgərlərə sərf olunacaq” ifadələri ilə yer almışdır. “Torpağı qoru” mahnısında Ermənistan qurban kimi edilir. Azərbaycan və Türkiyə ittiham edilir. “Genosidal Humanoidz” mahnısında isə türklərə qarşı açıq şəkildə irqçilik siyasəti aparılır. Bu mahnılarda millətlərin duyğuları ilə oynayaraq Türkiyə və Azərbaycana qarşı nifrət hissi aşılanır.

Erməni diasporunun Ermənistan üzərində təsiri davam etdikcə İrəvan rəhbərliyi münaqişənin siyasi həllini tapmaqdadır çətinlik çəkəcəkdir. Bununla birlikdə ölkədə davam edən qeyri-sabitlik Ermənistanın xarici siyasətdə mövqeyini zəifləmişdir. Diasporun Ermənistandakı real vəziyyətə uyğun olmayan tələbləri İrəvan hökumətini Qarabağ müharibəsində təcavüzkar mövqe tutmağa sövq etdi və məğlubiyyətini sürətləndirdi.

44 günlük Vətən müharibəsində fəal rol oynayan Türkiyə və Rusiyadan fərqli olaraq (ermənipərəst Fransa istisna olmaqla), Avropa İttifaqı ölkələri və ABŞ ümumiyyətlə, müharibə ərzində passiv siyasət yürütmüşlər. ABŞ-in bu cür passiv siyasəti ölkə daxilindən prezident seçkiləri ilə əlaqələndirilir. Bir çox ölkə, onların vətəndaşları Qarabağdakı hadisələrə biganə qalmış və prosesi sadəcə izləməklə kifayətlənmişdir. Təbii ki, bu laqeydliyin bir çox səbəbi ola bilər. Halbuki, 30 ilə yaxın davam edən və bütün sabitliyinə təsir edərək qarşıdurmaya çevrilən ərazi probleminin həllində beynəlxalq qurumlardan daha fəal münasibət gözləmək olardı. Coğrafi baxımdan bölgədən uzaq olan və bu münaqişənin tərəfləri arasında yer almayan Avropa ölkələri Türkiyə və Rusiya qədər təsirli olmayacağını düşünərək Qarabağ məsələsində aktiv mövqe tutmaqdan çəkindilər. Fransa bu münaqişədə Avropa ölkələri arasında Azərbaycana qarşı təcavüzkar mövqe tutsa da, uğur qazana bilmədi.

Erməni lobbisinin təsiri altında olan Avropa Parlamentinin bəzi üzvlərinin Azərbaycana qarşı verdiyi açıqlamalarda onların münaqişəyə ikili standartlarla yanaşdıqları açıq-aydın görünür. İnsan haqlarını tez-tez vurğulayan Avropa ölkələri Ermənistanın mülkü əhalini hədəf almasına və atəşkəsi pozmasına göz yummaqda öz təməl prinsiplərinə də xilaf çıxmışdır. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev: “Niyə səsini çıxarmırsınız? Demokratiyanız, insan haqlarınız budurmu? Niyə susursan Avropa Parlamenti? Özünüzü dünyanın demokratik mərkəzi olaraq görürsünüz. Səsini qaldır, açıqlama ver, qına... Bizi ballistik raketlə vurdular – susdunuz. Misket bombaları və fosfor bombaları ilə vurdular – susdunuz. Özlərini Avropanın lideri kimi görən böyük ölkələr, siz niyə susursunuz?” – deyərək Avropanı sərt şəkildə tənqid etdi. Avropa ölkələrinin 44 gün ərzində “passiv və səssiz” qalmalarının, bəlkə də, ən başlıca səbəbi Qarabağı Azərbaycan ərazisi kimi qəbul etmələridir. BMT 1993-cü ildən Dağlıq Qarabağı Azərbaycanın bir hissəsi kimi tanımışdır. Bəzi Aİ ölkələri danışıq səviyyəsində Azərbaycan əleyhinə mövqe tutsalar da, BMT-nin müvafiq qətnamələri çərçivəsində Azərbaycanın haqqının dana bilmədilər.

Ermənistana dəstəyini aşırıq şəkildə ifadə edən azsaylı liderlərdən biri olan Fransa Prezidenti Makron Qarabağın Azərbaycan ərazisi olduğunu etiraf etmək məcburiyyətində qaldı. Avropa ölkələrinin əksəriyyəti Azərbaycanın Ermənistan üzərində mütləq hərbi üstünlüyünü nəzərə alaraq fəal mövqe tutmaqdan çəkindi və uzunmüddətli maraqlarını riskə atmaq istəmədi.

Aİ, NATO və ATƏT münaqişə prosesi zamanı bölgəyə heç bir müdaxilənin tərəfdarı olmamışdır. Avropa Şurasının Prezidenti Çarlz Mişel və Avropa Şurası Ermənistan və Azərbaycanı Dağlıq Qarabağ bölgəsindəki münaqişəyə dərhal son qoymağa çağırmışdır. 27 sentyabr 2020-ci ildə Mişel “Twitter” – də dərin narahatlığını dilə gətirmişdir. “Gərginliyin daha

da artmasının qarşısını almaq üçün hərbi əməliyyatlar mütləq dayandırılmalıdır. Çıxış yolu heç bir şərt olmadan dərhal danışıqlara qayıtmaqdır.”

Avropa ittifaqının qanunverici orqanı olan Avropa Parlamentində bir çox millət vəkili erməni diaspor təşkilatlarının da təzyiqi ilə Aİ-yə Dağlıq Qarabağa müdaxilə etmək üçün qərarlar verməyə çalışsalar da uğur qazana bilmədilər. Bəzi Aİ üzvlərinin təzyiqlərinə baxmayaraq Aİ- nin yüksək rəsmisi Jozep Borrell Avropa İttifaqının bu münaqişəni tərəfi olmayacağını və münaqişənin həlli ilə ATƏT-in Minsk qrupunun məşğul olduğunu bildirmişdir. Avropa İttifaqının Qarabağda baş verənlərlə bağlı passiv mövqe tutmasını son zamanlar Qafqazda yürütdüyü uğursuz siyasət də şərtləndirmişdir. Brüssel yaxın keçmişdə Abxaziya, Cənubi Osetiya və Krımla bağlı proseslərdə Rusiya ilə qarşı-qarşıya gəlsə də, hər dəfə də uğursuzluğa düçar olmuşdur. Bu səbəbdən Qarabağ böhranı zamanı Rusiyanın həm Ermənistan, həm də Azərbaycanla sıx əlaqələrini nəzərə alaraq Avropa İttifaqı oxşar sonla qarşılaşmamaq üçün prosesə müdaxilə etməməyə üstünlük vermişdir.

NATO-nun da Aİ və ATƏT kimi 44 gün ərzində toqquşmaları uzaqdan izləməklə kifayətləndiyi müşahidə edildi. Alyansın bu prosesdə Qarabağa, həqiqətən, müdaxilə etmək üçün sanballı bir əsas görmədiyi və Qafqazda Moskva ilə üz-üzə gəlməkdən qaldığı güman edilə bilər. NATO-nun bu ehtiyatlı münasibəti Rusiyaya Qafqazdakı təsir dairəsini genişləndirmək imkanı versə də, Türkiyənin varlığı bölgədəki güc nisbətinə tarazlıq gətirmişdir.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT):

BMT Təhlükəsizlik Şurası 1993-cü ildə 823, 853, 874, və 884 sayılı qətnamələri ilə Ermənistanı işğal etdiyi Dağlıq Qarabağ torpaqlarından dərhal, qeyri-şərtsiz və tamamilə çıxmağa çağırırsa da, nəticədə təcavüzkarı həmin qətnamələri yerinə yetirməyə məcbur edə bilməmişdir. BMT Təhlükəsizlik Şurası Ermənistanı heç bir təzyiq və sanksiya tətbiq etmədiyinə görə Azərbaycanın torpaqları təxminən otuz il işğal altında qaldı. BMT üzvü olan bütün dövlətlər Dağlıq Qarabağı Azərbaycan ərazisi kimi tanıyır.

44 günlük müharibə prosesində BMT problemin həllinə həqiqi töhfə vermək əvəzinə öz məsuliyyətini ATƏT- in Minsk qrupuna həvalə etməyə üstünlük verdi. Ancaq tərəflərə atəşkəs çağırışı ilə ünvanlamaqla kifayətlənən BMT işğala son qoyulması ilə əlaqədar addımlar atmaqdan imtina etdi. Belə ki, 2020-ci il sentyabrın 30-da ABŞ, Rusiya və Fransaın çağırışı ilə toplaşan BMT TS- mən atəşkəs çağırışı toqquşmaların məruzəsini dəyişmədi. BMT-nin Baş katibi toqquşmaların ilk günündən tərəfləri əsaslı dialoqa dəvət etdi, münaqişənin sülh yolu ilə davamlı həllini tapmaları üçün həmsədrlərin daha çox səy göstərməli olduqlarını bildirdi.

BMT-nin Baş katibi noyabrın 10-da imzalanan atəşkəsə tərəflərin əməl etmələrini məmnuniyyətlə qarşıladıklarını bildirən xüsusi bəyanat verdi. Bəyanatda o, bütün tərəfləri beynəlxalq insan hüquqları ilə bağlı öhdəliklərini yerinə yetirməyə çağırdı. Nəticədə Dağlıq Qarabağ məsələsində BMT-nin passiv münasibəti Azərbaycanı beynəlxalq hüquqdan irəli gələn insan hüquqlarının müdafiəsi məsələsində təşəbbüs göstərməyə məcbur etdi.

ATƏT-in Minsk Qrupu:

Dağlıq Qarabağın Ermənistan tərəfindən işğalı ilə başlayan böhranı həll etmək məqsədilə ATƏT tərəfindən 1992-ci ildə yaradılan, 1994-cü il dekabrın 6-dan ABŞ, Rusiya, Fransaın həmsədr olduğu Minsk qrupu təxminən otuz il davam edən bir müddətdə həll yolu tapılmayaraq müzakirə cəhdlərindən və atəşkəs çağırışlarından uzağa gedə bilmədi.

Azərbaycanla Ermənistan arasında sentyabrın 27-də başlayan və noyabrın 10-da başa çatan 6 həftəlik toqquşma müddətində Minsk qrupu öz passiv xəttini davam etdirdi. Dərhal atəşkəsə, danışıqlara qayıtmağı və üçüncü tərəfin müdaxiləsinin qarşısını almağa çağıran Minsk qrupu yüzlərlə mülkü itkinin olduğu 44 günlük münaqişə zamanı problemin həlli üçün sürətli və konkret addımları ata bilmədi. BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinə baxmayaraq

Dağlıq Qarabağın Ermənistan tərəfindən işğal edilmiş torpaqlar olduğu ilə tam razılaşmayan Minsk qrupu Ermənistana təzyiq göstərmək əvəzinə İrəvan rəhbərliyinin ziddiyyətli hərəkətlərinə göz yumdu.

NATO:

Missiyasına və əhatə dairəsinə uyğun olaraq NATO 44 gün davam edən müharibədə münaqişə tərəfi olmadı və fəallıq göstərmədi. Bu məsələdə Azərbaycan və Ermənistanın NATO üzvü olmadıqlarının da rolu vardır. NATO neytral mövqe tutaraq münaqişənin dayandırılması ilə bağlı çağırışlar etməyə üstünlük verdi. Ancaq münaqişə zonasına açıq-aşkar hərbi qüvvə yetirməməsi NATO-nun da baş verən hadisələri arxa planda müşahidə edən siyasət yeritməsinə səbəb oldu.

Bu formada 2020-ci il oktyabrın 5-də Ankaraya səfər zamanı NATO-nun Baş katibi Yens Stoltenberqin Dağlıq Qarabağ böhranı ilə əlaqədar təşkilatın “heç bir tərəfi olmadığını”, Türkiyənin NATO ölkəsi kimi bölgədəki nüfuzundan gərginliyin zəifləmədilməsi üçün istifadə etməklə bağlı arzularını bildirdi. Baş katib hər iki tərəfi atəşkəsin şərtlərini yerinə yetirməyə çağırırdı.

Mülkü əhalinin hədəfə alındığının qəbul edilməz olduğunu bildirərək Stoltenberq münaqişənin sülh yolu ilə həll edilməsi üçün addımlar atılması lazım gəldiyini, Minsk qrupunun nəzarəti altında aparılan danışıqların böyük əhəmiyyət daşıdığını və hadisələrə təmkinlə yanaşmağı üstün tutduqlarını söylədi, həmçinin oktyabrın 21-də Brüsseldə Ermənistan Prezidenti Armen Sarkisyanla keçirdiyi görüşündə o, NATO-nun Qarabağ münaqişəsinə qarışa bilməyəcəyini açıq şəkildə bəyan etdi. O NATO-nun Minsk qrupu həmsədrlərinin söylərini dəstəmlə kifayətlənəcəyini söyləyərək, eyni zamanda mülkü əhalini hədəfə almağın yolverilməz olduğunu da bildirdi. Bundan əlavə, Stoltenberq Türkiyənin NATO üçün dəyərli müttəfiq olduğunu qeyd etdi və Türkiyəyə qarşı irəli sürülən iddialara qarşı öz aydın mövqeyini göstərdi.

Avropa İttifaqı:

Avropa İttifaqı da digər beynəlxalq təşkilatlar kimi Qarabağ hadisələrinə passiv passiv münasibəti ilə müşahidə edirdi. Avropa İttifaqı bir tərəfdən Qarabağın statusu ilə bağlı Azərbaycanın beynəlxalq hüquqa sadıq olduğunu təsdiqləsə də digər tərəfdən də Ermənistana əsaslı təzyiq göstərmədi.

Avropa İttifaqı 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə aktiv mövqe tutmaqdan çəkindi, çünki, Qarabağ məsələsi Aİ-ni bilavasitə maraqlandırmırdı. Aİ-nin qanunverici orqanı olan Avropa Parlamentində (AP) bir çox deputatlar isə Avropa ölkələrindəki erməni diaspor təşkilatlarının təsiri altında Avropa İttifaqının Dağlıq Qarabağa müdaxiləsi ilə əlaqədar qərar qəbul edilməsinə bir neçə dəfə ciddi cəhd etdilər. Bununla belə, AP-nin bəzi ermənipərəst üzvlərinin söylərinə və canfəşanlığına baxmayaraq Aİ-nin ali təmsilçisi Jozep Borrell İttifaqın bu münaqişədə tərəf olmayacağını və bu münaqişəni həllinin ATƏT-in Minsk qrupuna həvalə etdiyini bildirdi. Digər tərəfdən isə Avropa İttifaqının Ermənistanın mülkü əhalini hədəfə alan hərbi cinayət xarakterli hücumlarına etinasız yanaşması da çox ciddi təəssüf doğururdu.

Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatı (KTMT):

SSRİ-nin dağılmasından sonra keçmiş postsovet ölkələrinin ümumi təhlükəsizliklə bağlı narahatlıqları ilə əlaqədar 1992-ci il mayın 15-də Daşkənddə qurulan KTMT daha sonra Rusiyanın bu bölgədəki nüfuzunu qorumaq üçün istifadə etdiyi mexanizmə çevrildi. Təşkilatın mövcud üzvləri Rusiya, Belarus, Tacikistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Ermənistandır.

Ermənistanın KTMT-yə üzv olması üçün ən əhəmiyyətli motivasiyası Dağlıq Qarabağın işğalı ucbatından mümkün Azərbaycan hücumuna qarşı təşkilatın kollektiv müdafiə prinsipindən faydalanmaqdır. İrəvan rəhbərliyi KTMT üzvlüyündən və Rusiyanın bu

təşkilatdakı nüfuzundan Azərbaycana qarşı çəkindirici vasitə kimi istifadə etdi. Lakin 44 günlük Qarabağ hərəkəti zamanı Ermənistan rəhbərliyi KTMT-dən gözlədiyi dəstəyi ala bilmədi. Həm KTMT daxilində olan nisbətlər, həm də Ermənistanı Qərbə yaxınlaşdırdığına görə cəzalandırmaq istəyən Rusiyanın bitərəf qalması İrəvan hökumətinin ümidlərini məhv etdi. 44 günlük müharibə dövründə arabir KTMT-nin Ermənistanın qorumaq üçün müdaxilə edə biləcəyi barədə iddialar irəli sürülsə də, müvafiq bəyanatlardakı ifadələr təşkilatın rəsmi mövqeyinin əslində, aydın olduğunu göstərdi. Nəticə də bununla bağlı Kremldən gələn başqa bir açıqlama məruzəni aydınlaşdırdı və KTMT-nin Dağlıq Qarabağ məsələsinə müdaxilə etməyəcəyi dəqiqləşdi.

Türk Şurası (Türk Məclisi):

Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan Özbəkistan və Türkiyənin üzv olduğu Türk Şurası (Türk Məclisi) Qarabağ torpaqlarının işğaldan azad edildiyi 44 günlük müharibə zamanı Azərbaycana tam və qeyd-şərtsiz dəstək verərək bu prosesi fəaliyyətinin əsas məsələlərindən birinə çevrildi.

2020-ci il sentyabrın 28-də müharibənin başlanmasının səhərişi günü Türk Şurası Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qorunmasının zəruriliyini vurğulayaraq aşağıdakı kimi bəyanat verdi: "Türk Şurası beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə sədaqətini bir daha diqqətə çatdırır və Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyi, ərazi bütövlüyü və beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərinin toxunulmazlığı əsasında dərhal həll edilməsinin vacibliyini bir daha bəyan edir. Bu çərçivədə Türk Şurası BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1993-cü ildə qəbul etdiyi qətnamələrin yerinə yetirilməsinə, Ermənistanı öz silahlı qüvvələrini Azərbaycan Respublikasının işğal olunmuş bütün ərazilərindən qeyd-şərtsiz və tamamilə çıxarmağa çağırıldığını xatırladır.

Şuranın Baş Katibi Bağdad Bağdad Amreyev qarşıdurmanın şiddətləndiyi günlərdə 2020-ci il oktyabrın 20-də Gəncə şəhərinə səfər etdi, Ermənistanın hücumlarını şiddətlə qınadı və işğalçı qüvvələri Azərbaycan torpaqlarını tərk etməyə çağırırdı.

Noyabrın 10-da imzalanan üçtərəfli bəyanatdan sonra Türk Şurası Qarabağ məsələsinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyü nəzərə alınmaqla və BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinə uyğun olaraq həll edilməli olduğunu vurğuladı və suverenliyin təmin edilməsindəki uğuruna görə Azərbaycan rəhbərliyini təbrik etdi.

Qarabağ Zəfərinin Türk Şurası daxilindəki hərtərəfli əlaqələrinə yeni bir impuls verəcəyi və Türki dünyasında çoxşaxəli inteqrasiya proseslərinə, şura çərçivəsində birlik və həmrəyliyin güclənməsinə töhfə verəcəyi proqnozlaşdırılır.

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT):

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının rəhbərliyi qarşıdurmanın şiddətləndiyi və Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycanın mülkü yaşayış məntəqələrini hədəfə aldığı günlərdə 2020-ci il oktyabrın 18-də xüsusi bəyanat yaydı və Ermənistan qüvvələrinin Azərbaycan ərazisindəki müxtəlif nöqtələrə, insan tələfatına səbəb olan hücumlarını şiddətlə qınadı. Ermənistan silahlı qüvvələrini işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarından tamamilə çəkilməyə çağıran bəyanatda iki ölkə arasındakı münaqişənin beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərə, ərazi bütövlüyünə hörmət edilməklə siyasi yollarla həll olunmalı olduğunu bildirdi.

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatından münaqişənin həllində çox şey gözləndiyi halda, Azərbaycan tərəfini dəstəkləyən bəyannamə istisna olmaqla həmişəki passiv mövqeyini qoruyaraq bu prosesdə heç bir təşəbbüs göstərmədiyi müşahidə edildi.

Ədəbiyyat

1. Heydər Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir. İyirmi altıncı kitab. Bakı, 2009.
2. Zəfər yolu. Qarabağ savasından Şuşa bəyannaməsinədək. Bakı, 2021.
3. 44 gün anbaan... (rəsmi xronika). Bakı, 2021.
4. Qarabağ Zəfəri. 44 günün pərdəarxası. Bakı, 2021.
5. Qarabağ Azərbaycandır. Bakı, 2020.
6. Pərvanə Ziyadova. Şərəfli döyüş yolu. Bakı, 2021.
7. Şuşa – Pənahabad. Bakı, 2020.
8. Xalq qəzeti. 3 oktyabr 2020, 4 oktyabr 2020, 6 oktyabr 2020, 13 oktyabr 2020.

**WORLD COMMUNITY AND INTERNATIONAL ORGANIZATIONS
RELATION TO THE II KARABAKH WAR*****Huseynov Muhammed Allahverdi******Summary***

In the article, the beginning of the 44-day Patriotic War, the attitude of the world community and international organizations to this just war of Azerbaijan are interpreted with broad facts. It is shown that many international organizations - UN, NATO, Council of Europe were satisfied with only making statements, Organization of Turkic States, Organization of Islamic Cooperation defended Azerbaijan, and the Turkish state stood by Azerbaijan from the first moment of the war until the victory.

**МИРОВОЕ СООБЩЕСТВО И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ
ОТНОШЕНИЕ К ВТОРОЙ КАРАБАХСКОЙ ВОЙНЕ*****Гусейнов Мухаммед Аллахверди******Резюме***

В статье начало 44-дневной Отечественной войны, отношение мирового сообщества и международных организаций к этой справедливой войне Азербайджана интерпретируется с учетом общих фактов. Показано, что многие международные организации - ООН, НАТО, Совет Европы довольствовались лишь заявлениями, Организация тюркских государств, Организация исламского сотрудничества защищали Азербайджан, а турецкое государство стояло рядом с Азербайджаном с первого момента войны до самого конца войны.

Rəyçi: p.f.d. Cəlilov Azər Müzədil oğlu
Daxil olma tarixi 14 may 2024-cü il